

Posudek oponentky na diplomovou práci Mgr. Jana Šenkýře *Vysílání v roušce – sonda do výroby zpravodajství České televize v prostředí koronavirové krize, Orální historie – soudobé dějiny FHS UK, 2020*

Jan Šenkýř se během svého studia rozhodl relativně „na poslední chvíli“ změnit téma své diplomové práce a od původního záměru věnovat se etice v orální historii přesměřoval svou pozornost na událost zdaleka nejnovější, totiž na koronavirovou krizi roku 2020 a její reflexi z pozice novinářů České televize – tedy prostředí, v němž se sám profesně pohybuje. Hned na úvod posudku nutno dodat, že volba to byla velmi vydařená.

Autor přesvědčivě ukazuje, jak klíčovou roli hrálo zpravodajství České televize zejména v prvních dnech a týdnech po výskytu prvních nakažených v Česku, a klade si komplexní otázku: jak tuto situaci vnímali sami výrobci zpravodajství, totiž moderátoři a reportéři České televize? Neomezuje se přitom pouze na prakticko-pracovní rovinu výroby zpravodajství (například na rozdělení týmů z důvodu prevence proti rozšíření nákazy), ale postupuje dále až k vlastním názorovým reflexím narátorů, kterých se jinak jako zaměstnanci ČT musí zdržet, a vztahu jejich práce a soukromí v tomto období.

Již z tohoto krátkého představení je zřejmé, že co se samotné výzkumné práce týče, jednalo se o „terén“ velice specifický a bez dlouho budované důvěry zřejmě nepřístupný. Autorovi se však podařilo natočit orálně historické rozhovory s celkem 10 narátory, s většinou ještě během trvání nouzového stavu. Ve svém textu nejenže ve zkratce shrnuje – z vlastní zkušenosti vyzpořované i teoreticky vyargumentované – rozdíly mezi žurnalistikou a orální historií, ale zejména přináší jedinečný pohled takřkajíc do zákulisí *Událostí* a do prožívání jejich protagonistů. Ukazuje, jak náročné bylo získávat a ověřovat relevantní informace od politiků, adaptovat se na mimořádnou situaci a vyhodnotit svou vlastní roli v ní, zvyknout si na nové pracovní podmínky i smířit se s mnohdy monotematickou náplní vlastní práce. Vedle toho však dostávají slovo i soukromější témata, jako například vyrovnávání se s jakousi dvojí rolí moderátorů a redaktorů, kteří v některých případech pociťovali, že možná ze své veřejné role přispívají ve společnosti k rozvíjení takových jevů, které na ně negativně dopadaly v jejich soukromí (viz např. s. 41 a zvýšené „udavačství“ na občany-samotné narátory, kteří se na veřejnosti výjimečně pohybovali bez roušky). Snad i díky osobnímu propojení se zkoumaným prostředím autor velmi přínosně vysvětluje vliv novinářské profese na běžný život, který se v daném období u narátorů-novinářů projevil: z principu mívají návyk hledat si informace z více zdrojů, ideálně být co nejvíce připraveni a vždy chtějí mít situaci pod kontrolou, i když se zrovna netýká práce. Právě koronavirová krize je však mnohdy vyvedla z rovnováhy, neboť to nebylo vždy možné.

Autorovi se dle mého názoru většinově podařilo zvládnout své insiderství, v textu se snaží být co nejvíce nestranný a hlavní slovo dostávají sami narátoři. Možná o to více mě při čtení překvapil samotný *Závěr*, který – sice pochopitelně, ale přesto – mnoho prostoru věnuje vedle samotného tématu též Kodexu České televize¹ a vztahu „tradičních médií“ a sociálních sítí, jejichž důležitost sice možná koronavirová krize zvýraznila, leč není zřejmé, zda se vždy jedná o reflexi narátorů či autora. Taktéž by bylo možno polemizovat se snad až přehnaným přesvědčením o výlučnosti novinářů ve vztahu k jiným profesím: „[...] jsou to lidé ve většině uvyklí mimořádným událostem i nejistotě. A proto mají větší schopnost je zvládat než většina populace.“ (s. 57–58)

¹ „Vzletně a obecně formulovaný kodex jistě bude platit za všech okolností, ale nemusí se v každé situaci stát použitelným vodítkem. Místo nenapadnutelných univerzálních moudr je třeba pro každou situaci zkoncipovat soupis jasných doporučení, která se mohou průběžně aktualizovat. Koho se ptát, jaké dotazy pokládat, jaké zdroje používat, co je žádoucí natáčet a zobrazovat, kdy je vhodné častěji rekapitulovat dosavadní vývoj – to jsou jen některé z aspektů, které by měly být v odlišné krizi odlišně vymezeny. Vztah tradičních médií k sociálním sítím by měl být také upraven – obzvlášť v krizových situacích.“ (s. 58–59)

Jakkoli ale na rovině obsahu autor odstup víceméně zachoval, na rovině přístupu ke zkoumaným pramenům se domnívám, že by větší distance mohla posílit interpretační stránku textu, která tím, že se nezabývá děním již skončeným, ale víceméně stále probíhajícím, byť za jiných opatření, setrvává občas spíše na rovině obsahové analýzy než autorské interpretace. Na druhé straně však právě tento moment vnáší do metodologie orální historie nové téma: od jara 2020 jednak řešíme časté problémy s domlouváním rozhovorů s narátory, ke kterým jsme se během omezení pohybu buď nemohli dostat, nebo se nyní obávají hovořit s někým cizím – typicky se vzrůstajícím počtem případů v hlavním městě „s výzkumníkem z Prahy“. Zároveň ale tato situace v podstatě posouvá orální historii od analýz obrazů minulosti v retrospektivní perspektivě (a teprve skrze ně, ex post, i k analýzám naší současnosti, tj. doby, ve které se daný výzkum uskutečňuje) k analýze naší současnosti žité, aktuální. Přestože v době psaní tohoto posudku neplatí již několik měsíců v České republice nouzový stav, sama pandemie ze světa nevymizela a lze předpokládat, že se některá omezení vrátí do běžného života i u nás. Svým způsobem tak autor zcela nově uchopuje i samotnou metodologii orální historie a zatímco je zřejmé, že klíčové texty a koncepty velice dobře ovládá, přenáší je do typu výzkumu dosud neprovedeného. Z tohoto hlediska je třeba vyzdvihnout i čistě praktickou rovinu autora textu, kdy je zřejmé, že velice umně pracoval i s rozsáhlou nejnovější zahraniční literaturou, neboť s ohledem na nedávnost tématu relevantních zdrojů, nadto v češtině, muselo býti pomálu.

Práce je jinak zpracována na velice vysoké úrovni a po stránce jazykové k ní nemám žádných výtek. V samotném bibliografickém závěru postrádám pouze soupis pořízených rozhovorů, pročez tato zmiňovaná pasáž *Použité prameny* uvádí většinou spíše sekundární literaturu než prameny samotné. Způsob použití poznámek pod čarou, kdy za jedním slovem jsou i dva odkazy, nepovažuji za nezbytný, poznámky je možné spojit do jedné.

K metodologické části bych se autora ráda zeptala, kolik kolegů-potenciálních narátorů oslovil celkem, jaká byla jeho přibližná úspěšnost v oslovování a jaké byly případné důvody odmítnutí rozhovoru? Práce na mě totiž činí dojem, že úspěšnost byla stoprocentní, což by bylo též hodno pozornosti. Dále by mě zajímalo, zda nastal nějaký problém při udělování souhlasu a případné obavy o další využití rozhovorů? Autor sám zmiňuje, že vlastní názory obvykle moderátoři nesmí ve vysílání sdělovat, což je zakotveno ve zmiňovaném Kodexu ČT, byli tedy v tomto směru nějak ostýchavější?

Co se samotného výběru narátorů týče, domnívám se, že zaměření na ty „nejviditelnější“, totiž na moderátory a redaktory zpravodajství, byla v daném výzkumu samozřejmě správná volba. Ráda bych se však autora zeptala, zda a případně jak by dle jeho odhadu mohlo závěrečný obraz případně změnit či posunout rozšíření „narátorské základny“ třeba i na jiné profese v rámci *Událostí* či zahrnutí narátorů například i ze sportovního zpravodajství v rámci navazujícího pořadu *Branky, body, vteřiny*? Poslední otázka vychází zejména z autora poznatku o občasně frustraci narátorů z monotematického složení *Událostí*, kterým často dominovala právě pandemie, neboť „jiná relevantní agenda se od začátku března v podstatě neobjevila.“ (s. 51) Do sportovního zpravodajství se přitom zrušení většiny sportovních akcí, o kterých obvykle informuje, mohlo promítnout ještě výrazněji.

Závěrem: výše uvedené otázky či námitky považuji v daném kontextu za marginální a nemají vliv na celkové hodnocení textu. Práce Jana Šenkýře totiž dle mého názoru splňuje požadavky kladené na diplomové práce na OHSD, a přestože nepřináší hlubší interpretační pasáže, s ohledem na nedávnost zkoumaného tématu to považuji za pochopitelné a naopak využití metody orální historie v takové situaci za velice podnětné. Práci proto samozřejmě doporučuji k obhajobě a navrhuji ji hodnotit stupněm **v ý b o r n ě (1)**.